

EMANCIPAREA FEMEII ȘI PARTICULARITĂȚILE LANSĂRII FEMEILOR ÎN BUSINESS-UL AUTOHTON, AVANTAGE ȘI DEZAVANTAGE, OPORTUNITĂȚI ȘI RISCURI

Conf. univ. dr. Alexandru SCUTARU,
Universitatea de Stat din Moldova,
e-mail: alexandruscutaru1965@yahoo.com,

Conf. univ. dr. V. BÂRDAN,
Universitatea Politehnică din Moldova

T. BULIMAGA,
Universitatea de Stat din Moldova, Administrarea Afacerilor,
N. SCUTARU,
Universitatea Babeș-Bolyai

***Abstract:** The development of the entrepreneurship in general and the feminine one as a constitutive part is a real provocation and a social problem, considering the fact that the challenge of reorganising and developing of the enterprising processes was assigned only after 1990, after decades of centralised economy. The study of women both enterprising and potentially enterprising, is essential to any endeavour for consolidation of the relationship between innovation, economic growth and revitalisation, which are of great importance for the prosperity of a country and of the society altogether.*

Astăzi, femeile se implica în afaceri într-o proporție covârșitor mai mică față de ultimii ani, schimbând regulile jocului. Totuși, ascensiunea acestora în mediul business nu este deloc ușoară, femeile antreprenor își dezvoltă un stil propriu de a conduce. Acest stil nou de management nu are nimic din noțiunile redefinite de competiție dură, agresivitate și leadership, susține Heffeman.

Abilitățile femeii antreprenor, cum ar fi intuiția, abilitatea de a conduce în loc de a

comandă și a îndeplini mai multe sarcini fără a se pierde în detalii sunt chiar valorile care le conduc afacerea. Este foarte posibil ca aceste abilități manageriale să nu aibă, totuși, nici o legătură cu genul persoanei, fie el masculin sau feminin, ci mai degrabă cu talentul. Din punct de vedere istoric, apreciază Hefferman, femeile au contat mult prea puțin în ierarhia socială a unui job, învățând pe parcurs cum să își asigure supraviețuirea în lumea afacerilor

Cea mai recentă cercetare statistică în domeniul antreprenoriatului feminin în Republica Moldova a fost efectuată în 2009¹ și a reflectat caracteristica întreprinzătorilor prin prisma de gen.

Este demn de menționat faptul că o serie de constatări interesante derivă din această cercetare. În timp ce cele mai multe dintre concluzii rămân relevante până în prezent, este necesar ca rezultatele cercetării să fie actualizate, având în vedere că criza financiară și recesiunea economică din perioada 2008-2009 au avut un impact major asupra IMM-urilor

Potrivit studiului, femeile reprezintă doar 27,5% din numărul total de întreprinzători din Moldova, ceea ce constituie o disproporție comparativ cu ponderea femeilor în totalul populației (51,9%) și în populația economic activă (49,4%). Cu toate acestea, trebuie de precizat că ponderea femeilor antreprenor este mai mare decât în unele țări europene.

Majoritatea absolută a femeilor antreprenor sunt din mediul urban (85,1% din totalul femeilor antreprenor, dintre care aproximativ 60% sunt din capitală), situație care reflectă costurile relativ mari de a începe și dezvolta o afacere în mediul rural, dar și potențialul mai slab de a accede la piețe de desfacere.

¹ Aculai Elena, *Condițiile de creare și dezvoltare a întreprinderilor: analiză prin prisma de gen*, Chișinău, 2009, p. 9-90. http://www.undp.md/presscentre/2010/Statistics_06August/Studiu_MR_final.pdf

Nivelul de instruire al femeilor antreprenor este destul de înalt, deși mai redus decât al bărbaților antreprenor. Cota femeilor antreprenor cu studii superioare constituie 64,3%, a bărbaților - 69,3%. Nivelul înalt de instruire vorbește despre un potențial mare pe care îl au întreprinderile deținute de femei, în special în ceea ce privește capacitățile de a absorbi și genera inovații. În același timp, acesta poate fi, de asemenea, un indicator al unor bariere latente, care limitează inițiativa antreprenorială ale femeilor cu un grad înalt de pregătire profesională. Într-adevăr, depășirea barierelor administrative cu care se confruntă IMM-urile în RM necesită nu doar o extraordinară încredere în sine, dar, de asemenea, o bună cunoaștere a cadrului legislativ-normativ și regulator privind activitatea antreprenorială.

Majoritatea relativă a femeilor antreprenor (31,6%) au vârsta cuprinsă între 45-54 de ani, iar 29,9% au vârsta cuprinsă între 35-44 de ani. În general, vârsta medie a unei femei antreprenor este de 43 ani, cu doi ani sub media de vârstă a bărbaților antreprenor (45). O altă trăsătură specifică este faptul că în mediul urban femeile antreprenor sunt mult mai tinere decât în mediul rural, în medie cu 10 ani. Din păcate, acest lucru este doar un alt indicator al riscurilor existente în localitățile rurale din Moldova, din cauza faptului că o mare parte a tinerilor abandonează satele și preferă să trăiască în orașe sau să migreze pentru totdeauna.

Cele mai multe femei antreprenor (62,8%) nu au avut nici o experiență în

domeniul antreprenoriatului înainte de a iniția propriile afaceri, fiind angajate în alte companii. Aceste date corelează cu faptul că 87,6% din întreprinderile deținute de femei sunt mai degrabă companii noi, decât spin-off-uri de la alte întreprinderi. O constatare interesantă este faptul că 5% din femeile antreprenor au fost ocupate numai în activități casnice înainte de a lansa propria afacere. Doar mai puțin de 2% din femeile antreprenor reprezintă foști migranți, care au decis să se întoarcă acasă și să înceapă o afacere.

Cele mai multe femei antreprenor sunt concentrate în microîntreprinderi și întreprinderi mici. Femeile antreprenor dețin sau administrează mai des decât bărbații microîntreprinderi. Ponderea femeilor antreprenor care se încadrează în acest grup este de 79,4% din numărul total al femeilor antreprenor (comparativ cu 67,8% în cazul bărbaților). Ponderea femeilor scade în cazul întreprinderilor mari: 17,2% din femei dețin întreprinderi mici (24,5% este cota pentru bărbați), 2,9% dețin sau administrează întreprinderi mici și mijlocii (6,6% din bărbați) și doar 0,4% din femeile antreprenor gestionează o întreprindere mare (1,2% din bărbați).

Referitor la sectoarele economice, cele mai multe IMM-uri, inclusiv cele deținute de femei, activează în sectorul comerțului și serviciilor non-inovatoare. Aproximativ 56% din femei practică comerțul cu ridicata și amănuntul și activități ce țin de hoteluri și restaurante (43,4% din bărbații antreprenor activează în același sector). Al doilea sector

cel mai preferat de către femei este cel imobiliar, precum și serviciile prestate pentru întreprinderi (16,8%, față de 14,1% pentru bărbați). Doar 10% dintre femei au preferat să dezvolte o afacere în sfera de producere (față de 16% din bărbați).

Cu toate acestea, există diferențe regionale semnificative în dependență de dotarea regiunii cu factori de producție. De exemplu, în Unitatea Teritorial Administrativă Găgăuzia, comerțul cu ridicata și cu amănuntul, restaurante și hoteluri atrage aproape trei sferturi din totalul întreprinderilor conduse de femei.

Pentru înființarea întreprinderii, economiile proprii, se pare că joacă rolul cel mai important, cu mici diferențe între femei și bărbați: 74% din întreprinderi au fost înființate din economii proprii, aproximativ 12% s-au bazat în principal pe împrumuturi primite de la prieteni și 5% au folosit credite bancare ca sursă de capital principal, iar 5,3% s-au bazat pe partenerii străini care au oferit capitalul necesar. Aceasta situație este o reflectare a pieței financiare superficiale din Republica Moldova și condițiile aspre impuse de către instituțiile financiare (în special, bănci) potențialilor debitori.

În Republica Moldova nu există o instituție distinctă abilitată cu elaborarea și implementarea cadrului normativ și de politici ce țin de domeniul egalității de șanse între femei și bărbați. Această sarcină este pusă în seama ministrilor de resort cu implicarea mai multor părți interesate în vederea unei participări mai largi în procesul de elaborare și consultare a proiectelor de

acte normative și politici publice, dar și nemijlocit în procesul de implementare a acestor politici.

Deși prevederile internaționale privind egalitatea de șanse și de tratament egal pentru femei și bărbați au fost transpuse atât în unele documente strategice de politici, cât și în legislația națională, totuși nu există o coerență clară între aceste politici, în special cu referire la antreprenoriatul feminin.

Actualul cadru legal pertinent activității antreprenoriale nu îngrădește sub nici o formă dreptul femeilor de a desfășura activitate de întreprinzător. Referiri la principiul non-discriminării pe criteriul de gen se regăsesc într-un șir de alte acte normative naționale care garantează dreptul femeilor și bărbaților de a participa în mod egal la viața economică, politică și socială. În continuare, vom elucida unele aspecte ale legislației familiei și muncii, care se află într-o strânsă corelare și determină implicit gradul de participare al femeilor în activitatea antreprenorială.

Ajustarea cadrului de reglementare la necesitățile dezvoltării IMM-urilor este una din prioritățile cheie a *Strategiei de Dezvoltare a IMM-urilor 2012-2020*, care urmează a fi realizată prin: (1) perfecționarea cadrului de reglementare al activității IMM-urilor, (2) reducerea barierelor administrative și costurilor regulatorii pentru IMM-uri și (3) optimizarea reglementărilor privind activitățile comerciale practicate de IMM-uri.

Legea de bază care reglementează activitatea IMM-urilor din RM este *Legea nr.*

*206 din 7 iulie 2006 privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii*².

Legea identifică trei tipuri de întreprinderi: micro, mici și mijlocii. Există trei criterii care trebuie îndeplinite cumulativ pentru ca o unitate economică să fie încadrată în una din aceste categorii: număr mediu scriptic anual de salariați, sumă anuală a veniturilor din vânzări și valoarea totală anuală de bilanț a activelor. Pentru comparație, în conformitate cu standardele Uniunii Europene, o companie poate fi calificată ca IMM în cazul în care aceasta corespunde la cel puțin unul dintre cele trei criterii.

În vederea perfecționării cadrului de reglementare al activității IMM-urilor a fost elaborat *Proiectul de lege cu privire la întreprinderile mici și mijlocii* în concordanță cu opiniile și obiecțiile parvenite de la *Grupul de lucru al Comisiei de stat pentru reglementarea activității de întreprinzător*, organizațiile subordonate ministerului, reprezentanți ai Confederației Naționale a Patronatului din Republica Moldova.

Totodată, un amplu proces de revizuire și optimizare a cadrului normativ de reglementare a activității de întreprinzător a debutat încă în anul 2004 și a parcurs trei etape până în prezent. „Ghilotina I” desfășurată în perioada 2005-2006 a supus revizuirii 818 acte normative ale Guvernului și ale autorităților administrației publice centrale, dintre care 184 au fost abrogate. „Ghilotina II” desfășurată în perioada 2006-

² *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, nr. 126-130 din 11.08.2006.

2008 s-a finalizat cu abrogarea a 93 de acte legislative. „Ghilotina 2+” desfășurată în 2010-2011 a supus inventarierii actele permissive cu caracter de autorizare eliberate de peste 45 de autorități emitente, numărul actelor fiind de peste 400, reducând lista acestora la nivel de 273, iar autoritățile emitente ale acestora la 34 respectiv.

Astfel, Republica Moldova a înregistrat progrese la procedurile de înregistrare a afacerii. Datorită implementării mecanismul „ghișeului unic”, au fost integrate serviciile prestate de către: Inspectoratul Fiscal Principal de Stat, Centrul Național de Terminologie, Casa Națională de Asigurări Sociale, Biroul Național de Statistică, Compania Națională de Asigurări în Medicină etc. Totodată, a fost lansat Serviciul „e-licențiere” care presupune eliberarea, prelungirea și perfectarea licenței în regim on-line.

În prezent, persoanele juridice, filialele și reprezentanțele lor sunt înregistrate de către oficiile teritoriale ale Camerei Înregistrării de Stat în termen de până la 5 zile lucrătoare de la data prezentării tuturor documentelor necesare înregistrării. De asemenea, înregistrarea persoanei juridice se efectuează și în regim de urgență (24 ore sau 4 ore), precum și în zi de odihnă sau sărbătoare.

Totodată, prin adoptarea *Legii nr. 131 din 08.06.2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător*³ au fost inițiate un șir de reforme esențiale în domeniul res-

³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 181-184 din 31.08.2012.

pectiv, care țin de limitarea gradului și a modalităților de intervenție a statului în activitatea antreprenorială.

Cu toate acestea, majoritatea antreprenorilor, atât bărbații, cât și femeile, consideră acțiunile organelor de supraveghere și control de cele mai multe ori abuzive și nefondate. Aceste abuzuri sunt de foarte multe ori rezultatul necunoașterii de către angajatori a cadrului legal.

Acces la servicii de dezvoltare a afacerilor

Serviciile de dezvoltare a afacerilor pot contribui esențial la creșterea performanțelor în afaceri cu condiția ca aceste servicii să fie calitative și ajustate la necesitățile mediului de afaceri.

Crearea sistemului informațional și consultativ pentru IMM-uri este o direcție prioritată a Guvernul RM în *Strategia de Dezvoltare a IMM-lor 2012-2020*. Aceasta măsură urmează a fi realizată prin crearea unei rețele de furnizori de servicii acreditați, îmbunătățirea calității serviciilor, sporirea cererii pentru servicii în rândul IMM-lor. O măsură similară fost prevăzută în *Programul de stat pentru dezvoltarea IMM-urilor pentru 2009-11*, dar nu a fost pe deplin realizată.

În Republica Moldova activează aproximativ 175 de prestatori de servicii în afaceri⁴, inclusiv organizații guvernamentale, com-

⁴ Lista prestatorilor de servicii în afaceri poate fi accesată pe pagina web oficială a ODIMM//http://www.odimm.md/index.php?option=com_content&view=article&id=77&Itemid=215&lang=ro

panii private, organizații neguvernamentale, proiecte finanțate de partenerii străini, asociații de profil, camere de comerț, care, de asemenea, acordă consultanță antreprenorială cu sau fără plată⁵. În pofida acestui fapt, infrastructura de suport în afaceri este slab dezvoltată, iar cererea pentru aceste servicii este redusă.

Doar 33,1% din companii oferă instruire angajaților săi. Angajatorii investesc prea puțin în educație și formare profesională continuă, neavând suport din partea statului și siguranța unei stabilități a personalului instruit. Companiile consideră formarea profesională ca fiind o cheltuială și nu o investiție în resursele umane proprii⁶.

În vederea obținerii unei credibilități vizavi de calitatea serviciilor oferite, unii prestatori de servicii aplică pentru certificarea TAM/BAS BERD, care utilizează un sistem intern de acreditare a furnizorilor de servicii în afaceri pentru IMM-urile participante la program. Cu toate acestea, la nivel național nu există standarde de calitate obligatorii pentru servicii în afaceri.

Ministerul Economiei prin intermediul Organizației pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii (ODIMM) implementează programe de suport antreprenorial

⁵ HG nr. 685 din 13.09.2012 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 198-204/740 din 21.09.2012. // <http://www.mec.gov.md/intreprinderi-mici-si-mijlocii/>

⁶*Ibidem.*

(supuse analizei în compartimentele precedente), care au ca scop instruirea agenților economici în domeniul gestiunii afacerii și facilitarea accesului la mijloacele financiare.

Agencia Națională de Ocupare a Forței de Muncă organizează pentru antreprenori seminare informative privind legislația în domeniul ocupării forței de muncă, selectează din baza de date persoanele care dețin profesii/meserii ce corespund cerințelor angajatorilor și le repartizează pentru a fi angajate, organizează cursuri de formare profesională pentru persoanele aflate în căutarea unui loc de muncă la cerințele angajatorilor etc.

Camera de Comerț și Industrie a RM oferă o gamă largă de servicii printre care instruire, formare și perfecționare, informare și documentare, evaluare și expertiză, soluționarea litigiilor comerciale ș.a.

Organizațiile non-guvernamentale în domeniul egalității de gen sunt de asemenea implicate în diverse activități menite să îmbunătățească situația în domeniu. Astfel, unele ONG-uri își orientează activitățile către advocacy și dialog în domeniul de referință, iar alte ONG-uri (în special, cele care activează la nivel local) desfășoară cu succes activități de asistență și suport pentru diferite categorii de femei. Există câteva ONG-uri (de regulă, cele care activează la nivel național) care și-au propus să îmbine aceste două tipuri de abordare asupra abilitării femeilor, reușind să presteze asistență și activități de instruire și training pentru beneficiare, precum și să se implice în activități de

influențare a politicilor și îmbunătățirea cadrului legal⁷.

Diverse *proiecte susținute de donatorii internaționali* joacă, de asemenea, un rol important în dezvoltarea IMM-urilor. Pagina oficială a ODIMM relatează despre aproximativ 36 astfel de proiecte, cu diferite grupuri țintă, obiective și surse de finanțare. Cinci dintre aceste programe sunt focusate în mod specific pe femei în calitate de beneficiari. Alte proiecte, mai recente, sunt prezentate pe portalul centralizat pentru IMM-uri www.businessportal.md. În rest, informațiile privind disponibilitatea serviciilor de dezvoltare a afacerilor sunt fragmentate.

Ca și în cazul instruirii antreprenoriale, lipsa unui sistem informațional unic privind serviciile oferite și costurile acestora, precum și promovarea insuficientă în condițiile lipsei conștientizării de către antreprenori a rolului și importanței acestor servicii constituie până în prezent un obstacol în dezvoltarea sustenabilă a IMM-urilor. Mai mult decât atât, în lipsa unei cereri sporite pentru astfel de servicii și inexistența unor standarde de calitate obligatorii, calitatea serviciilor de dezvoltare a afacerilor lasă de dorit. Serviciile disponibile sunt adresate în egală măsură femeilor și bărbaților, fără a face careva diferențe majore între beneficiari, cu unele mici excepții (programe adresate tinerilor, unor categorii social-vulnerabile, migranților și, într-o măsură mai mică, femeilor antreprenor).

⁷ Daniela Terzi-Barbarosie, *op.cit.*, p.31.

Acces la piețe de desfacere

În Republica Moldova nu există politici care ar înlesni accesul sau ar stimula participarea femeilor la piețele de desfacere locale, naționale sau internaționale.

În scopul creării unor condiții favorabile de atragere a investițiilor în economia Moldovei și asigurării promovării eficiente a exporturilor de mărfuri și servicii autohtone a fost adoptată *Strategia de atragere a investițiilor și promovare a exporturilor pentru anii 2006-2015*,⁸ monitorizarea și coordonarea procesului de realizare a acesteia fiind pusă în sarcina Ministerului Economiei. Reiterăm că strategia nu face diferențe în bază de gen.

Organizația de Atragere a Investițiilor și Promovare a Exportului din Moldova (MIEPO) este o instituție de stat ce activează în coordonare cu Ministerul Economiei și este abilitată să aplice politicile statului în vederea atragerii investițiilor în economie și promovării exporturilor de produse moldovenești, creând o premisă puternică pentru asigurarea în continuare a creșterii economice. MIEPO lucrează direct cu investitorii străini în scopul promovării investițiilor în Republica Moldova și cu companiile moldovenești în scopul sporirii exporturilor.

Este important de menționat că începând cu anul 2006 principala piață de desfacere pentru exportatorii moldoveni a

⁸ HG nr. 1288 din 09.11.2006, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.181-183 din 24.11.2006.

fost în mod constant Uniunea Europeană⁹. Însă, începând cu anul 2010, ponderea UE în totalul exporturilor moldovenești a început treptat să se diminueze, iar volumul exporturilor spre CSI a început să crească¹⁰.

La moment, regimul comercial bilateral dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană este reglementat de către un sistem de preferințe comerciale oferite de Uniunea Europeană țării noastre pe parcursul ultimilor ani în cadrul Sistemului Generalizat de Preferințe (SGP și SGP+), iar din martie 2008 Republica Moldova beneficiază de un sistem „generos” de Preferințe Comerciale Autonome, care oferă posibilitatea producătorilor moldoveni de a exporta pe piața comunitară orice tip de produse, fără restricții de ordin cantitativ și taxe vamale cu unele excepții la câteva produse agricole (de exemplu, carnea proaspătă, produsele lactate, ouăle, grâul, orzul, porumbul, zahărul, vinurile etc.), care pot fi exportate în cadrul unor limite cantitative. În acest sens, fiecărei firme exportatoare îi este atribuită anual anumite cote tarifare reieșind din volumul de producție a acesteia și/sau din capacitatea de a valorifica cota respectivă.

⁹ La 19 decembrie 2006, Moldova a semnat *Acordul de Liber Schimb Central-European (CEFTA)*, în vigoare de la 1 mai 2007.

¹⁰ <http://infoeuropa.md/files/poate-oare-reducerea-exporturilor-moldovei-spre-ue-din-2012-sa-afecteze-procesul-de-negocieri-pentru-crearea-zonei-de-liber-schimb-aprofundat-si-cuprinzator.pdf>

Această liberalizare a comerțului a fost, în mare parte, unilaterală, deoarece Republica Moldova și-a păstrat dreptul de a menține barierele tarifare pentru importul multor produse din Uniunea Europeană, ceea ce i-a permis să-și protejeze producătorii autohtoni de concurență. Totuși, această situație se va schimba odată cu avansarea procesului de integrare europeană și, în particular, parafearea acordului cu privire la Zona de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător. Țara noastră va trebui să elimine, gradual, taxele vamale la importul tuturor produselor din UE. Respectiv, acest lucru va expune majoritatea producătorilor autohtoni unei competiții dure din partea celor europeni.

Nu există date disponibile privind numărul femeilor antreprenor care desfășoară activitate de export. Unicul studiu în acest sens a fost efectuat în perioada mai-iunie 2009 pe un eșantion de 15537 întreprinderi¹¹. Conform datelor acestui sondaj doar 12,7% din întreprinzătorii participanți la cercetare desfășoară activitate de export. Cota întreprinderilor exportatoare în numărul total de întreprinderi conduse de femei constituie 9,1%, în timp ce cota analogică la bărbați este de 14,1%.

Referitor la comerțul interior, cadrul legal este, în linii generale, adecvat realității existente, deoarece la momentul promovării a fost consultat cu mediul de afaceri. Principalul act normativ pertinent domeniului vizat este *Legea nr. 231 din 23.09.2010 cu*

¹¹ Aculai Elena, *op. cit.*, p.77-80.

*privire la comerțul interior*¹² cu modificările și completările ulterioare.

Totodată HG nr. 547 din 04.08.1995 cu privire la măsurile de coordonare și reglementare către stat a prețurilor (tarifelor)¹³ stabilește niște cerințe specifice pentru comerțul interior cum ar fi lista produselor social importante, limitarea adaosului la produsele social importante pe întregul lanț valoric, plafonarea sumelor plătite în numerar pentru bunuri și servicii etc. Prezența unora asemenea reglementări se datorează politicilor statului de susținere a păturilor defavorizate, dar totodată reprezintă un obstacol în dezvoltarea antreprenoriatului. De exemplu, introducerea în liste a materialelor de construcții, de rând cu unele produse alimentare nu face decât să reducă veniturile acestor antreprenori și respectiv investițiile în dezvoltarea propriilor afaceri, iar atribuirea acestor bunuri (materialele de construcție) la categoria celor de importanță socială este una dubioasă.

De fapt, accesarea pe majoritatea segmentelor de piață depinde de calitatea produselor și serviciilor oferite, a investițiilor făcute în promovarea acestora ș.a., deși există unele segmente de piață dominate de monopoluri naturale, întreprinderi de stat, ceea ce face accesul la acestepietela extrem de anevoios.

¹² Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 206-209 din 22.10.2010.

¹³ Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 53-54 din 28.09.1995.

Datele aceluiași studiu¹⁴ menționat mai sus arată că majoritatea întreprinzătorilor (72,7%) au menționat că întâlnesc dificultăți la comercializarea mărfurilor și prestarea serviciilor. Deosebiri pe sexe practic nu există: cota femeilor antreprenor care au indicat existența dificultăților de acest tip înactivitatea întreprinderilor lor este cu 0,7 puncte procentuale mai mare decât cota bărbaților. Analiza dificultăților la comercializare a produselor /prestarea serviciilor în diferite medii de amplasare a arătat că în mediul rural relativ mai mare este ponderea întreprinzătorilor ce s-au confruntat cu astfel de dificultăți (79,0%); înmediul urban cota acestora a constituit 71,5%.

Deși nu există impedimente de ordin legal, totuși, în lipsa unor măsuri de susținere din partea statului, concurența acerbă de pe piața economică determină multe femei să aleagă mai degrabă rolul de salariat decât cel de întreprinzător.

Totodată, o serie de inconsistențe legislative și norme în cadrul de reglementare a activității antreprenoriale creează impedimente și stabilesc sarcini suplimentare pentru antreprenori. Astfel, *barierele administrative împovărătoare, numărul mare de reglementări interne ale ministerelor și altor autorități publice* (care nu sunt aduse la cunoștința antreprenorilor, dar pe care ei trebuie să le cunoască or, deseori, se întâmplă să ia cunoștință cu acestea în momentul stabilirii unei penalități pentru neconformarea la reglementările în cauză) *procedura absolut*

¹⁴ Aculai Elena, *op.cit.*, p.66-77.

ineficientă și chiar alogică de eliberare a facturilor fiscale, sistemul de raportate anevoios, care implică resurse umane și financiare considerabile, dările de seamă contabile complicate și costisitoare, imperfecțiunea legislației fiscale (de exemplu, dubla impozitare a dividendelor) și a muncii (care nu corespunde relațiilor de muncă într-o economie de piață) sunt doar câteva, cele mai des întâlnite obstacole invocate de către antreprenori.

În opinia noastră, trebuie să schimbăm fundamental statutul inspectorilor fiscali. Antreprenorul este amendat pentru cea mai mică abatere chiar și atunci când singur depistează vre-o eroare și merge la fisc să o corecteze.

Potrivit raportului Băncii Mondiale „Doing Business 2013”¹⁵, Republica Moldova a urcat 4 poziții la acest capitol față de clasamentul „Doing Business 2012”, situându-se pe locul 91 față de 95 anterior.

În general, s-a constatat că procedura durează circa 2,8 ani, iar creditorii obțin recuperarea în mediu a 32% din creanțele față de debitorul insolubil, în raport cu media statelor-membre a Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, unde procedura durează circa 1,7 ani, iar creditorii își recuperează 70,6% din creanțe. Chiar și în raport cu statele Europei de Est și Asia Centrală, Republica Moldova ocupă poziții mai inferioare la acest capitol.

¹⁵<http://www.doingbusiness.org/data/exploring/economies/moldova/>

În general, în raportul „Doing Business 2013”, Republica Moldova a avut o evoluție modestă, urcând 3 poziții și situându-se pe locul 83 între Kuwait și Croația din totalul de 185 de state. Comparativ cu aceeași perioadă a anului trecut, potrivit raportului „Doing Business 2012, Republica Moldova a făcut un salt semnificativ în clasamentul statelor după criteriul ușurinței de a derula o afacere și s-a clasat pe locul 81. Modificarea metodologiei de elaborare a clasamentului însă, a transformat poziția 81 deținută de țara noastră în „Doing Business 2012” în 86, poziție de la care a fost calculată creșterea până la locul 83.

Aceasta se datorează în special faptului că, deși au fost elaborate mai multe proiecte de acte normative de îmbunătățire a situației în diverse domenii, acestea nu au fost reflectate în evaluare, întrucât au fost lansate în implementare după publicarea raportul „Doing Business 2013”.

În concluzie, menționăm, că actualul cadru legal și de reglementare privind activitatea antreprenorială în general, precum și activitatea IMM-urilor în special, este în proces de revizuire și ajustare la necesitățile reale ale domeniului respectiv. Cu toate acestea, efectele acestor reforme nu sunt atât de palpabile, întrucât antreprenorii se confruntă în continuare cu un grad înalt de birocrație în instituțiile publice, abuzuri din partea organelor de control, incapacitatea de a ține pasul și de a pătrunde în esența prevederile legale ș.a. Legislația pertinentă domeniului vizat asigură dreptul femeilor și bărbaților de a desfășurarea activitate de întreprinzător, fără a face însă careva referiri la principiul egalității de gen.

Bibliografie:

Acte normative internaționale și naționale

1. Declarația Universală a Drepturilor Omului adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 10 decembrie 1948. Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 217-XII din 28.07.1990.
3. Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite la 18 decembrie 1979 (în vigoare din 3 septembrie 1981). Ratificată prin Hotărârea Parlamentului RM nr. 87-XII din 28.04.1994 (În vigoare din 31.07.1994).
4. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 18.08.1994.
5. Codul Civil al Republicii Moldova, adoptat prin Legea RM nr. 1107 din 06.06.2002, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 82-86 din 22.06.2002.
6. Codul familiei al Republicii Moldova, adoptat prin Legea RM nr. 1316 din 26.10.2000, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 47-48 din 26.04.2001.
7. Codul muncii al Republicii Moldova, adoptat prin Legea RM nr. 154-XV din 28.03.2003, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 159-162 din 29.07.2003.
8. Legea nr. 5 din 09.02.2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 47-50 din 24.03.2006.
9. Legea nr. 206 din 07.07.2006 privind susținerea sectorului întreprinderilor mici și mijlocii, Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 126-130 din 11.08.2006.

Publicații electronice și alte surse

10. Aculai Elena, Condițiile de creare și dezvoltare a întreprinderilor: analiză prin prisma de gen, Chișinău, 2009 // http://www.undp.md/presscentre/2010/Statistics_06August/Studiu_MR_final.pdf
11. Daniela Terzi-Barbarosie, Promovarea egalității genurilor și abilitarea femeilor. Aportul societății civile și a sectorului privat la atingerea țintelor naționale ale ODM 3 în Republica Moldova, Chișinău 2012. // http://ipp.md/public/files/Publicatii/2012/IPP_report_3_pages_RO.pdf
12. Micolishina Ana, Abordarea gender: rolurile sociale ale bărbaților și femeilor și modelele de comportament ale acestora în business-organizații, În: Economica, ASEM, Chișinău, 2011, nr.3 (77) // http://reviste.asm.md/files/ec_2011_3.pdf
13. Micolishina Ana, Autoreferatul tezei de doctorat: Femeia în afaceri: probleme și soluții pentru Republica Moldova, Chișinău, 2012. // http://www.cnaa.md/files/theses/2012/22086/anna_micolisina_abstract.pdf

14. Vlad Vasilcov, Patenta de întreprinzător - soluție pentru businessul mic sau pentru lărgirea „găurii negre” din economie?, În: Economist, Chișinău, 2011.//
http://eco.md/index.php?option=com_content&view=article&id=3787:patenta-de-intreprinztor-soluiie-pentru-businessul-mic-sau-pentru-lrgirea-gurii-negre-din-economie&catid=101:companii&Itemid=472
15. EXPERT-GRUP, MEGA - Analiza Creșterii Economice în Moldova, nr. 8, 2012.//
<http://www.expert-grup.org/ro/biblioteca/item/761-mega-analiza-creșterii-economice-în-moldova-nr8-2012&category=7>
16. Guvernare și democrație, Revistă de analiză și sinteză, nr.2 (10), 2012.//
<http://www.e-democracy.md/files/guvernare-democratie-10-ro.pdf>
17. Raportul Băncii Mondiale Doing Business 2013.// <http://www.doingbusiness.org/data/exploreeconomies/moldova/>
18. EU SMEs în 2012: at the crossroads, ECORYS, 2012.//
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/files/supporting-documents/2012/annual-report_en.pdf
19. SME Policy Index: Eastern Partner Countries 2012, Progress în the Implementation of the Small Business Act for Europe//
http://www.oecd-ilibrary.org/finance-and-investment/sme-policy-index-eastern-partner-countries-2012/sba-country-profile-the-republic-of-moldova_9789264178847-22-en
20. Alexander Knuth, Reglementarea IMM în Republica Moldova: Recomandări din perspectiva economică, Echipa Economică Germană pentru Moldova, Document de politică seria PP/02/2010, noiembrie 2010.
21. Lupușor Adrian, Prețul solidarității între generații și modelul optim pentru reforma sistemului de pensii, Centrul Analitic Independent, Expert-Grup, 2012.